

recht aan de centrale plek die het horen in de bezwaarprocedure inneemt en aan de kenmerken de verschillen tussen het horen in bezwaar en in beroep. Voor de ABRvS geldt daarnaast dat die instantie, door een aanvechtbare interpretatie van de ratio van de hoorplicht, bestuursorganen een te ruime mogelijkheid biedt om te ontkomen aan de verplichting bezwaarmakers te horen.

Een analyse van rechtspraak, met name die van de hoogste bestuursrechters, zegt weinig over hoe frequent bestuursorganen de hoorplicht in de praktijk veronachtzamen. Het bevestigt wel dat het kan gebeuren en ook regelmatig gebeurt, en dat laatste is hoe dan ook zorgelijk. Voor de bestuursrechters is het dan ook zaak om steeds wanneer zij een hoorgebrek constateren, in samenspraak met partijen kritisch te bezien of de kans bestaat dat het alsnog/opnieuw houden van een hoorzitting kan bijdragen aan een voor de bezwaarmaker gunstiger uitkomst. Is de conclusie dat alsnog of opnieuw moet worden gehoord, dan kan – om te voorkomen dat dit ten koste gaat van de finale beslechting van het geschil – worden gekozen voor toepassing van de bestuurlijke lus (het liefst voorafgaand aan de bodemzitting) of voor het schorsen of heropenen van het onderzoek na de zitting (zie hierover de eerder aangehaalde publicatie van Koenraad in *JBPlus*). A.T. Marseille en M. Wever

AB 2019/49

EUROPEES HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS

24 april 2018, nr. 55385/14

(H. Jäderblom, B. Lubarda, H. Keller, P. Pastor Vilanova, A. Poláčková, G.A. Serghides, J. Schukking)

m.nt. T. Barkhuysen en M.L. van Emmerik

Art. 6 lid 1 EVRM

NJB 2018/1194

ECLI:CE:ECHR:2018:0424JUD005538514

Afwijzing verzoek stellen prejudiciële vraag aan HvJ EU. Verkorte motivering niet-ontvankelijk verklaren beroep in cassatie. Art. 80a RO. Art. 81 RO. Recht op eerlijk proces. Geen schending art. 6 lid 1 EVRM.

Klager Baydar is veroordeeld voor het vervoeren van heroïne en voor mensensmokkel. Klager komt in cassatie op tegen het oordeel van het Hof Arnhem dat hij het verblijf van twintig Irakese migranten zou hebben gefaciliteerd. Volgens klager kon uit het bewijs niet volgen dat sprake was van ‘verblijf’

in de zin van art. 197a lid 2 Sr. Wel volgde uit het bewijs dat klager het transport van de migranten van Duitsland, via Nederland, naar Denemarken had georganiseerd en gefinancierd. Volgens klager moet de term ‘verblijf’ worden bezien in het kader van de implementatie van Richtlijn 2002/90/EG en Besluit 2002/946/JBZ en moet onder ‘verblijf’ worden verstaan langdurig verblijf, ter afbakening van ‘toegang’ of ‘doorreis’ zoals opgenomen in art. 197a lid 1 Sr. In reactie op de conclusie van de A-G verzoekt klager om een prejudiciële vraag te stellen aan het HvJ EU ten einde de term ‘verblijf’ nader te duiden. In het arrest brengt de HR de gevangenisstraf terug van 40 naar 34 maanden vanwege overschrijding van de redelijke termijn en verklaart het beroep van klager voor het overige niet-ontvankelijk onder verwijzing naar art. 81 RO. Klager meent dat sprake is van schending van art. 6 lid 1 EVRM, nu de HR geen prejudiciële vraag wilde stellen aan het HvJ EU en de HR deze weigering onvoldoende heeft gemotiveerd.

Het EHRM verwijst naar art. 3 van de aanbeveling van 25 november 2016 (2016/C 439/01): de bevoegdheid van het HvJ EU om bij prejudiciële beslissing uitspraak te doen over uitleg of geldigheid van het recht van de Unie, wordt uitsluitend op initiatief van de nationale rechterlijke instanties uitgeoefend, ongeacht of partijen in het hoofdgeding al dan niet de wens hebben geuit dat de rechter zich tot het HvJ EU wendt. Het EVRM houdt niet een recht in om een prejudiciële vraag voorgelegd te krijgen aan het HvJ EU. Daarnaast wijst het EHRM erop dat de verplichting van art. 6 lid 1 EVRM om oordelen en uitspraken te motiveren niet zo kan worden opgevat dat een gedetailleerd antwoord op elk argument moet worden gegeven. Het is afhankelijk van de zaak of een beslissing al dan niet uitgebreid gemotiveerd dient te worden. Volgens het EHRM is het onder art. 6 lid 1 EVRM acceptabel om een verzoek om prejudiciële vragen op deze wijze af te wijzen, wanneer een verzoek onvoldoende is gemotiveerd, slechts in algemene termen is geformuleerd of de kwestie geen belangrijke juridische vraagstelling betreft.

Art. 80a en 81 RO dragen volgens het EHRM eraan bij dat procedures binnen een redelijke termijn kunnen worden afgerond en dat de HR zich efficiënt bezighoudt met het borgen van een uniforme toepassing en correcte uitvoering van wet- en regelgeving. Het EHRM overweegt dat de toepassing van de versnelde procedures van art. 80a en 81 RO geen schending oplevert van art. 6 lid 1 EVRM als een verzoek in cassatie om prejudiciële vragen niet-ontvankelijk wordt verklaard met een verkorte motivering wanneer uit de omstandigheden van de zaak evident blijkt dat een dergelijke beslissing niet twijfelachtig of onredelijk is. Volgens het EHRM is de procedure voor het niet-ontvankelijk verklaren van een beroep in cassatie omkleed met de nodige

waarborgen. Het EHRM heeft in de behandeling van de zaak door de HR geen schijn van oneerlijkheid kunnen ontdekken en oordeelt dat geen sprake is van schending van art. 6 lid 1 EVRM.

Baydar,
tegen
Nederland.

The law

I. Alleged violation of Article 6 of the Convention

30. The applicant complained that the Supreme Court had refused to refer a question to the CJEU for a preliminary ruling, despite his request in that regard and, by only providing summary reasoning based on section 81 of, the Judiciary (Organisation) Act, had failed to provide adequate reasons for its refusal, in breach of his right to a fair hearing within the meaning of Article 6 § 1 of the Convention, which in its relevant part reads as follows:

“In the determination of ... any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair ... hearing ... by [a] ... tribunal...”

31. The Government contested that argument.

A. Admissibility

32. The applicability of Article 6 § 1 of the Convention was not in dispute between the parties, and the Court also has no doubt that the proceedings at issue fall within the scope of this provision.

33. The Government argued that the applicant had failed to exhaust all available domestic remedies by not bringing an action in tort (*onrechtmatige daad*) against the State before the civil courts on the grounds that the Supreme Court's judgment was unlawful. According to the Government, since the alleged violation of Article 6 of the Convention occurred at the very last stage of the criminal proceedings in question, no domestic court had had the opportunity to consider the applicant's claim that his rights under Article 6 had been violated by the Supreme Court's summary reasoning, which should, therefore, have been argued before the civil courts.

34. The applicant contested this argument, pointing out that the Government had failed to provide evidence, through legal provisions or case-law, of such a civil action being available and effective both in theory and practice. According to the applicant, civil tort proceedings did not in fact constitute an effective remedy as they could never have resulted in the reopening of the criminal case against him.

35. The Court reiterates the relevant principles concerning exhaustion of domestic remedies set out in its judgment of 28 July 1999 in *Selmouni/France* ([GC] 25803/94, §§ 74–77, *ECHR* 1999-V), including the principle that it is incumbent on the Government claiming non-exhaustion to satisfy the Court that the remedy was an effective one, available in theory and in practice at the relevant time. In their brief remarks about the remedy before the civil courts, the Government have not referred to any domestic case-law showing that that remedy would have been effective for the applicant's complaint. In these circumstances, the application cannot be rejected for failure to exhaust domestic remedies within the meaning of Article 35 § 1 of the Convention.

36. The Court further finds that the application is not manifestly ill-founded within the meaning of Article 35 § 3 (a) of the Convention. Nor is it inadmissible on any other grounds. It must therefore be declared admissible.

B. Merits

1. Argument before the Court

37. The applicant alleged that the refusal of the Supreme Court to seek a preliminary ruling from the CJEU upon his request violated his rights under Article 6 of the Convention. He submitted that it follows from the Court's case-law that the Supreme Court had a duty under Article 6 of the Convention to provide reasons for denying his request for a referral to the CJEU by indicating which of the *Cilfit* grounds (see paragraphs 23–26 above) was applicable, accompanied by an explanation. In the applicant's view, a mere reference to section 81 of the Judiciary (Organisation) Act, as contended by the Government, could not be accepted as adequate in this regard. The applicant contested the Government's argument that it followed from *Hansen/Norway* (15319/09, 2 October 2014) that the refusal of a request for a preliminary ruling without providing specific reasons is compatible with Article 6 of the Convention when a legal provision allowing summary reasoning by an appellate court has been applied. He noted that Hansen did not concern a request for a preliminary ruling by the CJEU but a filtering procedure on appeal. Furthermore, according to the applicant, unless the Court unequivocally decided otherwise, the '*Cilfit* obligation' was a special obligation to provide reasons, with its own requirements.

38. The Government argued that it could not be inferred from this Court's case-law that Article 6 of the Convention requires domestic courts to

refer a case to the CJEU or to provide specific reasons for refusing such a referral, irrespective of the content or grounds of that request. According to the Government, the duty to provide reasons when refusing to refer a question to the CJEU for a preliminary ruling is 'a specific element of the general duty of courts to give reasoned decisions' and, referring to *Hansen* (cited above, § 80), an appellate court was not required to provide more detailed reasoning when it applied a specific legal provision to dismiss an appeal in cassation as having no prospects of success, without further explanation. Therefore, in the Government's view, the Supreme Court's judgment containing a summary reasoning based on section 81 of the Judiciary (Organisation) Act was compliant with Article 6 of the Convention and it should be read as that Court's conclusion that the applicant's request for the referral of a question to the CJEU did not relate to a point of law that required answering.

2. The Court's assessment

39. The Court recalls that it is for the national courts to interpret and apply domestic law, if applicable in conformity with EU law, and to decide on whether it is necessary to seek a preliminary ruling from the CJEU to enable them to give judgment. It reiterates that the Convention does not guarantee, as such, the right to have a case referred by a domestic court to another national court or to the CJEU for a preliminary ruling. The Court has previously observed that this matter is, however, not unconnected to Article 6 § 1 of the Convention since a domestic Court's refusal to grant a referral may, in certain circumstances, infringe the fairness of proceedings where the refusal proves to have been arbitrary. Such a refusal may be deemed arbitrary in cases where the applicable rules allow no exception to the granting of a referral or where the refusal is based on reasons other than those provided for by the rules, or where the refusal was not duly reasoned. Indeed, the right to a reasoned decision serves the general rule enshrined in the Convention which protects the individual from arbitrariness by demonstrating to the parties that they have been heard and obliges the courts to base their decision on objective reasons (see *Ullens de Schooten and Rezabek/Belgium*, 3989/07 and 38353/07, 20 September 2011, §§ 54–59). As the Court has often noted, the rule of law and the avoidance of arbitrary power are principles underlying the Convention (see, among many other authorities, *mutatis mutandis*, *Roche/the United Kingdom* [GC], 32555/96, § 116, *ECHR* 2005-X). In the judicial sphere, those principles serve to foster public confidence in an objective

and transparent justice system, one of the foundations of a democratic society (see *Taxquet/Belgium* [GC], 16 November 2010, 926/05, § 90 and the cases cited therein).

40. The obligation under Article 6 § 1 of the Convention for domestic courts to provide reasons for their judgments and decisions cannot, however, be understood to mean that a detailed answer to every argument is required. The extent to which the duty to provide reasons applies may vary according to the nature of the decision. It is necessary to take into account, *inter alia*, the diversity of the submissions that a litigant may bring before the courts and the differences existing in the Contracting States with regard to statutory provisions, customary rules, legal opinion and the presentation and drafting of judgments. That is why the question of whether or not a court has failed to fulfil the obligation to provide reasons – deriving from Article 6 of the Convention – can only be determined in the light of the circumstances of the case (see *Borovská and Forrai/Slovakia*, 48554/10, § 57, 25 November 2014; *García Ruiz/Spain* [GC], 30544/96, § 26, *ECHR* 1999-I; *Kok/the Netherlands* (dec.), 43149/98, 4 July 2000; and *Ruiz Torija/Spain*, 18390/91, § 29, 9 December 1994).

41. These principles are reflected in the Court's case-law where the issue of due reasoning by domestic courts when refusing a request for a referral to the CJEU has been considered in the light of Article 6 § 1 of the Convention.

42. For example, the Court has held that where a request to obtain a preliminary ruling was insufficiently pleaded or where such a request was only formulated in broad or general terms, it is acceptable under Article 6 of the Convention for national superior courts to dismiss the complaint by mere reference to the relevant legal provisions governing such complaints if the matter raises no fundamentally important legal issue (see *John/Germany* (dec.) 15073/03, 13 February 2007) or for lack of prospects of success without dealing explicitly with the request (see *Wallishauser/Austria* (2), 14497/06, § 85, 20 June 2013; see also *Rutar Marketing D.O.O./Slovenia* (dec.), 62020/11, § 22, 15 April 2014 and *Moosbrugger/Austria*, 44861/98, 25 January 2000).

43. Furthermore, in the case of *Stichting Mothers of Srebrenica and others/the Netherlands* (65542/12, § 173, *ECHR* 2013) the Court found that the summary reasoning used by the Supreme Court to refuse a request for a preliminary ruling was sufficient, pointing out that it followed already from a conclusion reached in another part of the Supreme Court's judgment that a request to the CJEU for a preliminary ruling was redundant. In *Astikos Kai Paratheristikos Oikodomikos*

Synetairismos Axiomatikon and Karagiorgos/Greece ((dec.), 29382/16 and 489/17, § 47, 9 May 2017) the Court observed that the preliminary ruling requested by the applicant in that case would not have changed the conclusion reached by the Council of State of Greece since his appeal had been declared inadmissible due to the non-compliance with statutory requirements for the admissibility of appeal.

44. In other cases, not concerning a context of domestic accelerated proceedings, the Court has held that national courts against whose decisions there is no remedy under national law are obliged to give reasons for their refusal in the light of the exceptions provided for in the case-law of the CJEU (*Ullens de Schooten and Rezabek*, cited above, § 62). In *Dhabbi/Italy* (17120/09, § 31, 8 April 2014; see also *Schipani and others/Italy*, 38369/09, § 42, 21 July 2015), the Court formulated the following principles regarding the domestic courts' duty under Article 6 of the Convention when a request is made for a referral to the CJEU for a preliminary ruling, and where the request was accompanied by a due argumentation:

“Article 6 § 1 requires domestic courts to provide reasons, in the light of the applicable law, for any decision refusing to refer a question for a preliminary ruling;

— when the Court hears a complaint alleging a violation of Article 6 § 1 on this basis, its task consists in ensuring that the impugned refusal was duly accompanied by such reasoning;

— whilst this verification has to be carried out in a thorough manner, it is not for the Court to examine any errors that might have been committed by the domestic courts in interpreting or applying the relevant law; and

— in the specific context of the third paragraph of Article 234 of the Treaty establishing the European Community (current Article 267 of the TFEU), this means that national courts against whose decisions there is no judicial remedy under national law, and which refuse to request a preliminary ruling from the CJEU on a question raised before them concerning the interpretation of EU law, are required to give reasons for such refusal in the light of the exceptions provided for by the case-law of the CJEU. They must therefore indicate the reasons why they have found that the question is irrelevant, that the European Union law provision in question has already been interpreted by the CJEU, or that the correct application of EU law is so obvious as to leave no scope for any reasonable doubt.”

45. Turning to the present case, the Court observes that the Supreme Court partly dismissed the applicant's appeal in cassation, including his request for a referral to the CJEU for a preliminary ruling, using a summary reasoning based on section 81 of the Judiciary (Organisation) Act (see § 15 above). It is the applicant's contention that Article 6 § 1 of the Convention militated against the Supreme Court's confining itself to that summary reasoning in respect of his request for a referral of a question to the CJEU.

46. The Court recalls that it has previously held that it is acceptable under Article 6 § 1 of the Convention for national superior courts to dismiss a complaint by mere reference to the relevant legal provisions governing such complaints if the matter raises no fundamentally important legal issue (see *John*, cited above). It has also considered that it is likewise not contrary to that provision for these courts to dismiss an appeal on points of law as having no prospect of success, without further explanation (see *Wnuk/Poland* (dec.), 38308/05, 1 September 2009, and *Gorou/Greece (2)* [GC], 12686/03, § 41, 20 March 2009). This principle was reiterated by the Court in *Talmane/Latvia* (47938/07, § 29, 13 October 2016 with further references). It must, also in this context, ascertain that decisions of national courts are not flawed by arbitrariness or otherwise manifestly unreasonable, this being the limit of the Court's competence in assessing whether domestic law has been correctly interpreted and applied (see *Talmane*, cited above, § 31).

47. The Court accepts that, in line with the aim of the legislature (see § 19 above), section 81 of the Judiciary (Organisation) Act — which allows the Supreme Court to dismiss an appeal in cassation for not constituting grounds for overturning the impugned judgment and not giving rise to the need for a determination of legal issues — and section 80a of the same Act — which allows the Supreme Court to declare an appeal in cassation inadmissible for not having any prospect of success — are aimed at keeping the length of proceedings reasonable and also allow courts of cassation or similar judicial bodies to concentrate efficiently on their core tasks, such as ensuring the uniform application and correct interpretation of the law.

48. Taking into account the Supreme Court's explanation that it is inherent in a judgment in which the appeal in cassation is declared inadmissible or dismissed by application of and with reference to section 80a or 81 of the Judiciary (Organisation) Act that there is no need to seek a preliminary ruling since the matter did not raise a legal issue that needed to be determined (see § 20

above), the Court furthermore accepts that the summary reasoning contained in such a judgment implies an acknowledgment that a referral to the CJEU could not lead to a different outcome in the case.

49. The Court also notes that the CJEU has ruled that the domestic courts referred to in the third paragraph of Article 267 TFEU are not obliged to refer a question about the interpretation of EU law raised before them if the question is not relevant, that is to say, if the answer to that question, whatever it may be, cannot have any effect on the outcome of the case (see § 29 above).

50. The Court therefore considers that, in the context of accelerated procedures within the meaning of section 80a or 81 of the Judiciary (Organisation) Act, no issue of principle arises under Article 6 § 1 of the Convention when an appeal in cassation which includes a request for referral is declared inadmissible or dismissed with a summary reasoning where it is clear from the circumstances of the case that the decision is not arbitrary or otherwise manifestly unreasonable (see § 46 above).

51. The Court observes that pursuant to section 81(2) of the Judiciary (Organisation) Act (see § 18 above), an appeal in cassation is considered and decided by three members of the Supreme Court. The Court further observes that, in the case at hand, the applicant's request for a question to be referred to the CJEU, which he raised in his written reply to the Advocate General's advisory opinion, was dismissed by the Supreme Court with summary reasoning on the basis of section 81 of the Judiciary (Organisation) Act, after having taken cognisance of the applicant's written grounds of appeal, and both the Advocate General's advisory opinion and the applicant's written reply thereto (see § 14 above).

52. In these circumstances the Court is satisfied that the Supreme Court has duly examined the grounds of the applicant's appeal on points of law. The Court can thus discern no appearance of unfairness in the proceedings before the Supreme Court.

53. There has accordingly been no violation of Article 6 § 1 of the Convention.

For these reasons, the Court, unanimously,

1. Declares the application admissible;
2. Holds that there has been no violation of Article 6 of the Convention.

Noot

1. In deze zaak tegen Nederland wordt de vaste Straatsburgse jurisprudentie bevestigd dat onder omstandigheden het – ongemotiveerd – afwijzen van een verzoek tot het stellen van een

prejudiciële vraag bij het Hof van Justitie van de Europese Unie te Luxemburg een schending van de in het recht op een eerlijk proces van art. 6 EVRM besloten liggende rechterlijke motiveringsplicht kan opleveren. Tegelijkertijd laat de uitspraak, in lijn met andere Straatsburgse rechtspraak, zien dat een succesvolle klacht op dit punt niet snel aan de orde zal zijn.

2. Dat in geval van een ontoereikend gemotiveerde afwijzing van een verzoek om een prejudiciële verwijzing een issue onder de motiveringsplicht van art. 6 EVRM kan ontstaan, is – zoals bekend – al lang staande Straatsburgse jurisprudentie. Deze lijn werd door het Hof ingezet met zijn uitspraak van 20 september 2011 inzake *Ullens de Schooten en Rezabek/België* (AB 2012/26, m.nt. T. Barkhuysen en M.L. van Emmerik). Het Hof stelt daarin voorop dat art. 6 EVRM geen recht op een prejudiciële verwijzing inhoudt. Bestaat een dergelijk systeem echter op nationaal (zoals wij dat in Nederland intern inmiddels in civiele zaken kennen) of EU-niveau, dan kan een weigering om te verwijzen onder zeer bijzondere omstandigheden de eerlijkheid van de procedure onder art. 6 EVRM aantasten, zelfs wanneer het niet de hoogste rechter betreft. Daarvan is echter alleen sprake wanneer de weigeringsbeslissing arbitrair is en/of niet gemotiveerd in het licht van de in het nationale recht of het EU-recht voorziene weigeringsmogelijkheden (bij het EU-recht: de acte éclairé, de acte claire of de toegestane uitzondering in het kader van een voorlopige voorziening). Zolang de nationale rechter zich begeeft binnen de grenzen van het (EU-)recht, is er dus bij een weigering te verwijzen geen sprake van een schending van art. 6 EVRM.

3. Een dergelijke klacht leidt echter niet vaak tot succes in Straatsburg (zie bijvoorbeeld recent EHRM 28 augustus 2018, *Somorja/Hongarije*), ECHR 2018/207, m.nt. Krommendijk). Een vooralsnog zeldzame uitzondering vormt de zaak EHRM 8 april 2014, *Dhahbi/Italië*, AB 2015/44, m.nt. Barkhuysen en Van Emmerik waarin het Hof voor het eerst een schending van deze motiveringsplicht, heeft aangenomen en het Hof zich vrij formeel opstelde. De meer materiële motivering van de nationale rechter zonder expliciete verwijzing naar het verzoek om het stellen van een prejudiciële vraag en naar relevante HvJ EU jurisprudentie was niet toereikend. De hoogste Italiaanse rechter had namelijk wel overwogen dat naar zijn oordeel de desbetreffende associatieovereenkomst niet het recht bevatte waarop klager aanspraak maakte. Het Hof vond dat echter onvoldoende en lijkt in deze uitspraak te vergeten dat er wordt verwezen naar dit verzoek en dat er met zoveel woorden door de nationale

rechter wordt ingegaan op de uitzonderingen die in de Luxemburgse jurisprudentie zijn erkend waar het betreft de verplichting voor de hoogste nationale rechter prejudiciële vragen te stellen. Een dergelijke motivering moet verder 'thoroughly' zijn, maar het Hof erkent dat het niet aan hem is om eventuele fouten die de nationale rechter maakt bij de toepassing van de HvJ EU-uitzonderingen te corrigeren (vgl. r.o. 31).

4. Het Hof legt in de hier opgenomen uitspraak het accent op de 'fairness' van de procedure als geheel waar de rechterlijke motiveringsplicht onderdeel van uitmaakt. Daarbij is het Hof van oordeel dat de Hoge Raad op een juiste wijze gebruik heeft gemaakt van de verkorte afdoeningsprocedures op grond van art. 80a en 81 RO en dat deze versnelde procedures geen schending opleveren van art. 6 lid 1 EVRM als een verzoek in cassatie om prejudiciële vragen niet-ontvankelijk wordt verklaard met een verkorte motivering wanneer uit de omstandigheden van de zaak evident blijkt dat een dergelijke beslissing niet twijfelachtig of onredelijk is. Volgens het Hof is de procedure voor het niet-ontvankelijk verklaren van een beroep in cassatie omkleed met de nodige waarborgen en is in de behandeling van de zaak door de Hoge Raad geen schijn van oneerlijkheid te ontdekken.

5. Deze uitspraak is ook opgenomen in *EHRC* 2018/142 met uitgebreide noot van Claassen en Krommendijk die concluderen dat het EHRM terug bij af zou zijn, namelijk met een terughoudendere, meer procedurele toets die vanuit het recht op een eerlijk proces kijkt of een besluit om niet te verwijzen arbitrair is. Daarbij geven ze – ons inziens terecht – toe dat enige voorzichtigheid op haar plaats is nu het hier volgens het Hof om een categorie 2-zaak gaat en dus niet bedoeld is om een nieuwe jurisprudentiële lijn in te zetten. In zijn noot bij de eerder genoemde zaak *Somorjai* in *EHRC* 2018/207 meent Krommendijk dat het EHRM weer de striktere *Dhahbi*-toets zou verrichten. Wij onderschrijven zijn oproep om meer Straatsburgse duidelijkheid in een Grote Kammeruitspraak. Hoe dan ook blijft er een spanning tussen het op grondige wijze toetsen van de motiveringsplicht, terwijl het EHRM niet de meest gereede rechter is om het EU-recht uit te leggen.

6. Ten slotte is het interessant te memoreren de recente succesvolle inbreukzaak *Commissie/Frankrijk* (HvJ EU 4 oktober 2018, C-416/7) waarin de Franse Conseil d'État ten onrechte geen prejudiciële vragen (op grond van art. 267 VWEU) had gesteld aan het Hof van Justitie. Volgens het persbericht van het Hof van Justitie is dit de eerste keer dat zo wordt gereageerd op een rechterlijke instantie waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep,

het Hof om een beslissing had moeten verzoeken om het gevaar voor een onjuiste uitlegging van het Unierecht af te wenden. Deze inbreukprocedure gecombineerd met vaste Luxemburgse jurisprudentie en de in Straatsburg erkende motiveringsplicht voor het niet stellen van deze vragen, maken dat een nationale rechter goed moet 'nadenken' en motiveren waarom hij geen prejudiciële vragen stelt.

T. Barkhuysen en M.L. van Emmerik

AB 2019/50

GERECHT VAN DE EUROPESE UNIE

5 februari 2018, nr. T-208/16

(Mrs. M. Prek, E. Buttigieg, B. Berke)

m.nt. J.E. van den Brink en E.D.H. Nanninga*

Art. 11, 15, 16, 17, 20 Verordening 1290/2013/EU

ECLI:EU:T:2018:68

De weigering van de subsidie is niet gebaseerd op een kennelijk onjuiste beoordeling, een materiële vergissing, een schending van de ERC-regels of misbruik van bevoegdheid. Overlegging van documenten inzake onder meer de rangschikking van de goedgekeurde projecten, de eindbeoordelingen, de individuele evaluaties en de aantekeningen betreffende deze projecten zijn niet van nut ter beslechting van het geschil.

Volgens de rechtspraak kan ter zake van een handeling slechts worden gesproken van misbruik van bevoegdheid wanneer op grond van objectieve, relevante en overeenstemmende aanwijzingen blijkt dat de handeling uitsluitend of althans overwegend is vastgesteld om andere dan de aangegeven doelen te bereiken, of om zich te onttrekken aan de toepassing van een procedure waarin het Verdrag speciaal heeft voorzien om aan de omstandigheden van het geval het hoofd te bieden (arrest van 10 maart 2005, Spanje/Raad, C-342/03, ECLI:EU:C:2005:151, punt 64).

Daarenboven is het vaste rechtspraak dat de autoriteiten van de Europese Unie, bij ingewikkelde beoordelingen, op bepaalde gebieden van het Unierecht beschikken over een ruime beoordelingsmarge, zodat de toetsing van de rechter van de Unie van deze beoordelingen beperkt moet blijven tot de vraag of de procedure- en motiveringsvoorschriften in acht zijn genomen, of de feiten op grond waar-

* Ten tijde van het schrijven van deze annotatie was E.D.H. Nanninga onderwijs- en onderzoeksmedewerker aan de Universiteit Leiden. Per 1 februari 2019 is zij werkzaam als stafjurist bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven